

Tudománnyal a népért

A Társadalom- és Természettudományi Ismeretterjesztő Társulat rovata

A Szegedi Juhász Gyula Szabad Egyetem

Az osztálytársadalmakban a kultúra kiváltságos osztályok monopóliuma. Azok a milliók, akik véres-verejtékes munkájukkal biztosítják a társadalom létét és fejlődését, nem részesülhetnek a tudomány és a művészet áldásában. A tudomány történetének legkiválóbbjai bármennyire is azon fáradoztak, hogy az egész emberiség sorsát, életkörülményeit megváltoztassák, bármennyire is a dolgozó milliók, a nép életén, bajain akartak segíteni, fáradozósaiknak nem a nép látta hasznát. Az osztálytársadalom lényegre mutatott rá nemzeti irodalmunk egyik büszkesége, Vörösmarty Mihály, amikor az akkori tudomány eredményeiből azt a retentív tanulságot vonta le. „Hogy míg nyomorba milliók születnek, néhány ezernek jutna üdv a földön...”

A milliók üdvére csak szabad országban tud dolgozni a tudomány. Ott, ahol a nép az úr, a nép az élet gazdája, s amely a tudomány eredményeit valóban az egész emberiség, az élet javára használja. A magyar dolgozó nép számára a felszabadulás tette lehetővé, hogy a tudomány és művészet eredményeinek megérdemelt birtokosává váljék. Munkásosztályunk és dolgozó parasztágunk, amelyek előtt az ország hasznos napló urai gondosan elzárták a tudomány kapuját, egyre nagyobb mohósággal szívja magába az emberi művelődés nagy eredményeit.

Nemcsak az irodalom és a művészetek tettek szert eddig a soha nem remélt népszerűsége. Hanem a társadalom- és természettudományok különböző ágai iránti érdeklődés is ugrásszerűen fokozódik.

A tudományos ismeretterjesztő könyvek ma már több tízezres példányszámban jelennek meg, a művelődési intézmények, múzeumok könyvtárak, kiállítások látogatóinak száma sokszorosa a felszabadulás előttinek.

A tudományok, a műveltség iránti igényt és érdeklődést megváltozott társadalmi berendezkedésünk váltotta ki, az a körülmény, hogy dolgozó népünk felszabadult a tőke nyomása alól.

A Magyar Dolgozók Pártja III. kongresszusa leszögezte, hogy bár az új kormányprogram óta komoly eredményeket értünk el az életszínvonal emelése terén, még további lépéseket kell tennünk dolgozó népünk anyagi és kulturális igényeinek kielégítése útján.

A Népművelési Minisztérium és a Társadalom- és Természettudományi Ismeretterjesztő Társulat a tudományos ismeretek iránt egyre szélesebb rétegekben mutatózó igényt kívánja maximálisan kielégíteni, amikor az ország legnagyobb városaiban: Budapesten, Szegeden, Debrecenben és Pécsen Szabad Egyetemet állt fel.

A Szabad Egyetem iránt megnyilvánuló érdeklődés azt bizonyítja, hogy a Minisztérium és a Társulat kezdeményezése helyes, a tudományos ismeretterjesztésnek ez az új, legmagasabb fokú, egyetemi színvonalú formája alkalmas arra, hogy a dolgozók általános

műveltségét szilárdan megalapozza. A TTIT megyei titkársága összeállította a Szabad Egyetem tantárgyainak évi programját, s rövidesen tájékoztató füzet jelenik meg, amely ismerteti a tantárgyak tematika tervét, az előadók névsorát stb. A plakátok és az eddig megjelent cikkek úgy tájékoztattak, hogy ebben az évben nyolc tantárgyból hirdetik meg az előadásokat, éspedig: magyar irodalomból, történelemből, csillagászat és földrajzból, fizika-kémia-műszakból, biológiai-egészségügyből és agronómiából. Több dolgozó kérésére azonban még egy tantárgyat, a művészettörténetet is beiktattuk a programba. A művészettörténet zenei és képzőművészeti előadásokból áll, melyeket zenekari, zongora és ének, ill. vetítettképes szemléltetéssel tesznek meg élményszerűbbé.

A különböző tárgyak programja érdekes, változatos, féleleli az illető szaknak egész problematikáját, olyan mértékben, amennyire az nélkülözhetetlen a szilárd általános műveltséghez.

Igy a magyar irodalmat a XIX. század végéig ismerik meg a hallgatók (a XX. század magyar és világirodalom legjobbjával a második év tananyagában találkoznak); hazánk történelmét az első világháborúig; a zene fejlődését Mozartig; a képzőművészet történetét a nagy reneszánsz mestereik ismerjük meg. Nagy érdeklődésre tarthatnak számot a biológiai és egészségügyi előadások, amelyek az emberi test életét, az ember lelki működését, az élet fejlődését, valamint az orvostudomány mai állásáról számolnak be országos, sőt világhírű tudósok. Csillagászat és földrajzból a naprendszer és a föld kialakulásáról, meteorológiai ismeretekről lesz szó, — igen sok kísérletet is bemutatnak, a hallgatók maguk is tehetnek majd meteorológiai és csillagászati megfigyeléseket. A fizika és kémiai előadásokon a tudományok az anyag szerkezetére, az atomenergiára, a televízió, az ultrahang, a repülés stb.-re vonatkozó legújabb eredményeit ismerhetjük meg.

Bizonyára igen nagy segítséget nyújtanak termelőszövetkezetek és egyéni dolgozó parasztjainknak, de más mezőgazdasági szakembereknek is az agronómiai előadások, melynek témaköre az agrártudomány legújabb kutatásait

öleli fel, különös tekintettel Csongrád megye mezőgazdasági feladataira és problémáira.

A Szabad Egyetem előadói között a magyar tudomány legjobb harcosait üdvözölhetjük. Irodalomtörténetből Baróti Dezso egyetemi tanár, a bölcsészkar dékánja, a szegedi egyetem és főiskola tanárai mellett Budapestről Sötér István és Király István Kossuth-díjas irodalomtörténészek tartanak előadásokat. Egészségügyből Batizfalvy János, Czoniczer Gábor, Hetényi Géza Kossuth-díjas, Ivanovics György Kossuth-díjas, Jáky Gyula, Kukán Ferenc és Láng Imre professzorok, más tantárgyak előadói sorában többek között Koch Sándor Kossuth-díjas, Szókefalvi-Nagy Béla kétszeres Kossuth-díjas, Fodor Gábor kétszeres Kossuth-díjas, Ábrahám Ambrus Kossuth-díjas, Wágner Richárd, Mérey Gyula egyetemi tanárokat üdvözölhetjük majd.

Mire jogosít a Szabad Egyetem? Nem képesít erre vagy arra a pályára, aki elvégzi a Szabad Egyetemet nem lesz mérnök, orvos, vagy tanár, de bizonyítványt kap arról, hogy csillagászatból, vagy történelemből, vagy más tárgyból szakmai tudást jelentő általános műveltségre tett szert, s ezt természetesen a jövőben fokozottabban figyelembe veszik, az általános műveltséget igénylő állások betöltésénél.

A szegedi Szabad Egyetem Juhász Gyula nevével viseli. A Társulat megyei elnökségi értekezletén Kossuth-díjas egyetemi tanárok, világszerte elismert tudósok lelkesen szavazták meg azt a javaslatot, hogy a Tudomány Egyetem mellett működő, a dolgozó nép tudományos felvilágosítását szolgáló Szabad Egyetem, városunk nagy költőjének nevével viselje.

Kossuth-díjas tudósaink, professzoraink Juhász Gyula útját, az igazi, becsületesebb értelmiség hivatását vállalják: a tudomány erős bástyájú várába, a világról és társadalomról való tudományos ismeretek pompás rendjébe a hétköznapiak egyszerű hőse: a gyárakban és a földeken dolgozó ember.

A felszabadulásunk tizedik évfordulóján meginduló Juhász Gyula Szabad Egyetem hirdesse a felszabadult magyar nép nemzeti egységét, a munkásság, parasztság és értelmiség összefogásának nagy erejét,

Osváth Béla,
a TTIT csongrádmezei titkára

Réti Ervin:

Háború a banánok földjén

Az Országos Béketanács legújabb külpolitikai kiadványa Guatemala népének küzdelmes életét, sorsát tárja elénk. Réti Ervin írása bemutatja azt az áldozatos harcot, amelyet a szabadságszerető guatemalai nép az amerikai imperialisták meg-megújuló kísérleteivel szemben demokratikus vívmányainak védelméért, függetlenségének

megőrzéséért folytatott. A számos édeskes kappal tarkított füzet: feltárja az amerikai imperialisták bünnös szerepét Guatemala ellen folyó támadásban és megmutatja: hogyan küzdenek a világ békeszerető emberei együtt a Guatemala népeivel, e kis ország függetlenségének visszaszerzéséért.

Aztalos István:

EGY SZÁL GYUFA

A magyar-román közös könyvkiadás egyezményi keretében jelent meg Aztalos István „Vád és panasz” című kötele, mely a román állami díjjal jutalmazott kiváló erdélyi író 1933-1943 között írt novelláit tartalmazza. Ebből a kötetből közöljük az alábbi novellát:

Tél volt, nagy, december, úgy este felé. Kődsődött a hideg, porosodott a hó. A száraz patakmeder szélén fűzfa meredezett. Rajta mozdulatlan varjú gubbasztott borzas-feketén. A fűzfától nem messze, hóba taposott ösvény húzódtott keresztül a patakon. Az erdőből tekeredett odáig, át a kukoricáson, ahol fel-felkukkant a hóból egy-egy magasabban vágott kukoricakőr csonkjá.

A varjú megrebbent, csőrét forgatni kezdte erra-arra, megbilent, aztán elvetette magát az ágtól s lomhán, feketén lebbent az erdő felé.

Egy ember jövögetett. Meggömbölyve taposta az ösvényt, ágakat húzott nekifeszülve a villafának. Az ágak gürüzölve hersegették a havat. Az ember erőlködve izmát a kucsma alatt. A kucsma pedlett volt, az ember is az,

A fűzfánál megállt. A villafának támasztva az ágkötést, kibújt alóla. Kifújta orrából a hideget, bajuszát csavargatta, jéggé fagyott azon a lehelet. Aztán észre sem vette, a keze már a dohányos dózni után matatott.

Elővette, cigarettapapírt szedett ki belőle. Fukarin, lassan mérte, bele a dohány minden szálat latolgatva, hogy vacsora utánra is maradjon.

Már készre nyálazta, mikor észre látta, hogy gyufája nincs. Na, a jóistenit! — nézett körül ianácstalannul. De gyufa csak nem akadt. Elővette hát újra a dobozt s visszatette nagy gondosan a megcsinált szivarát. — A fene-franc álljon belé! — dünnyögte nagy mérgesen. Aztán csak állt nagy ingerülten. Szeme ide-oda lebbent. De ezse mind csak a gyufán járt. — Egy gyufája nincs az embernek! ... rándult meg dühösen. A kötéshez hajolt. Ropogtak az ágak, mikor megemelte. Ingerülten igazgatta ide-oda, de sehogy nem akart úgy állni, mint az elébb. Nyomta a vállát,

egy ág meg a nyakát dörzsölte mind erősebben. — Jaj, hogy a jóisten! ... szitkozódott. Végül elindult mérgesen.

Lebotorkált a lankás mederbe, vállát verdeste, rángatta a kötés. Hirtelen egy kiálló gyökérbe akadt, azután se előre, se hátra. Rángatta, tuszította, de sehogyse mozdult. Végül is akkorát rántott rajta, hogy a gyökér kiroppant, ő meglödülve térdre bukott a hóba. Káromkodva állt fel aztán erőlködve, szinte futva indult neki a partnak. Fel is jutott nehezen. Fáradt volt, de nem állt meg, vonszolta az ágakat tovább a falu felé.

Valami érthetetlen harag mindjobban belepte. A kucsma alatt gyöngyözött a homloka, lába alól kicsuszált az ösvény, nyakát mind erősebben horzsolta az ág. Ugy érezte, nem bírta, de konokul cipelte tovább a kötetést. — Másnak erdeje van, nekem gyufám sincs! — szorította össze száját a harag. Aztán arra gondolt, de sok fát kell még cipelnie a télre...

Ez a gondolat, a dohány utáni vágy s a nyakát horzsoló ág mind jobban ingerelte. A grófi gyümölcsösig ért, melynek fagy ellen szalmával becsavart fái szép rendben sorakoztak szélében, hosszában, egészen a faluig.

„Jogot a népnek, az emberiség Nagy szent nevében, adjatok jogot...” (Petőfi)

Új világ

Sándorfalva felé igyekezvén, lépteimet lassítom a tónál, melynek egén és nádas mélyén tenger madárféle röpköd, kószál. — Embervédte helye békességnek ünnepáta nyugalommal nézlek...

... futó szellő megpöccinti csöppet tavirózsák szirmát és a nádat. Szitakötő, mely felriadt-röppent, napozóhelyére visszazárlhat, szél sóhajtott, nem volt veszedelmes, — a csendesség körben ismét teljes...

Új zaj támad! — egy-, meg százhatarból földperemig érő öléssel árad a nép tsz-ből, tanyáról, megyén, halad kocsin, lovon, géppel, nem, hogy jogát követelje-kérje, — győztes joga megünneplésére!

A tó csendje, s népek vigassága töményeros érzéssé gyúl bennem s minden szesznel forrósitóbb lázba, égőbb tűzbe sodorja a lelmem, felmagasít; — látom falum arcát, Nagyútcáján ezrek vonulását!...

Távolabbra, mint a szív a testben, ver, dobog a nyughatatlan város! Kéményekből győztesen léhgeve kohók erős lélekzete szállod, csak tüzik ég, a gépek pihennek! uraik ma jogot ünnepelnek!

Rossz tegnapok kinzott-vérzett hadja, „rongyos prolik”, „bűdös pórok” tesznek tanúságot arról, ha akarja, hazájában úr a nép, a nemzet! Ha most földrefekve hallgatónék, országnyi szív muzsikálna onnét...

De így, talponállva, csend kerít be, érdekes csend, mennydörgő a hangja, belevág a mozdulatlan légbé, millió életté felkavarja, város, falu kedve idevágat tavat borzol s megrázza a fákat!...

Durrogatok fonott karikások! Dörögj a Szobornál tüzijáték, vigadj hazám! Legyen vigasságod izzó, mely a köziklán is átég! Húsa-vére az emberiségnek új világban ősi jussod éled!

Uj Rezső

A szegedi munkásszínpad 50 éves történetéről

Nagy Dezső műzeológus hosszú és fáradságos munkával összegyűjtötte az adatokat a szegedi munkásszínpad 50 éves történetéről. Az adatok egyrészt a múzeumban található korabeli nyomtatványokból, másor, plakát, a »Munka« című napilap, Színháziuság és más napilapokból, valamint az élő volt szereplők emlékezetéből gyűjtötte össze.

Ismertetését kétszerez osztotta. 1890—1920 és 1920—1945. Mind a két rész az abban az időben közreműködő volt szereplőkkel ismertette és ellenőrizte. Részben abból a célból, hogy megfeleljen-e a valóságnak, részben pedig azért, hogy az emlékek felidézésével érdemleges történelmi adatokat pótlólag bevehessen, mielőtt nyomtatásban megjelenne.

A második részt 1920—1945-ig

ismertetését az elmúlt vasárnap tartotta meg Nagy elvtárs a Szegedi Móra Ferenc Múzeumban. A megjelentek figyelmesen végighallgatták a történet ismertetését és a végén Varga János, Nagygyörgy Mária, Schwartz Lipótné, Bányász Ilona, Cseh Imre és Waltner Mihály elvtársak értékes hozzászólásaikkal egészítették ki a második rész történetét.

Az eddigi terv szerint a Szeged Városi Tanács és a Társadalom és Természettudomány Ismeretterjesztő Társulat közreműködésével Nagy Dezső elvtárs az 50 éves munkásszínpad történetéről. Helyes lenne, ha ezen az előadáson minél több szegedi kultúracsoporthoz tag megjelenne.

Waltner Mihály

Nem bírta tovább. Káromkodva dobta le magáról a kötetet, amely ropogva huppant végig a havon.

Az este már belepte kéken a vidéket, csak a hó fehérlett csillogó fagyosan.

Az ember állt, oldalt görbülve. Megnyomott vállát most már valahogy könnyűnek érezte. Káromkodva vetette le fejéről a kucsmat, gözölgött párolgott a feje a hidegben.

Nézte a gyümölcsöst, s feszegette a harag. — Másnak mindene van nekem még gyufám sincs! — csikorgatta fogát.

Hirtelen furcsát gondolt. — Meg kéne pocsékolni azokat a fákat!... Összeszorított szájjal a kötésre nézett, ahol bedugva rejtőzött a fejese. Onnan újra a gyümölcsösre. Fejére tette a kucsmat, aztán lehajolt, s matatni kezdte a kötetést.

Hirtelen füttyürészést hallott. Megrezzent. Felegyenesedett s nyelt vagy kejtőt s a falu felé figyelt. Végül lassan felhámasztotta az ágcsontot.

A füttyülés elhallgatott, egy legény, aki jött, odaért.

— Jéstét! — köszönt rá, ahogy látta állani.

— Neked is! — dünnyögte vissz-

A legény megnézte s ment tovább.

— Te, nincs gyufád? — kérdezett utána hirtelen.

— Nekem aztán van, — állt meg s tért vissza melléje a legény.

— Köszönöm, — gyujtott rá. — Hát meddig füttyürészél ilyenkor, hé?

— Az erdő sarkáig, — tette zsebre gyufáját a legény. — Levágtam egy szép kicsi fenyőt, de még délben, tudja karácsonyának.

— Na, tán te is anyalozó?

— Vagy igen a franc. A jegyző úr, aztán nem akarta, hogy a kölykei lássák. Na, megyek.

— Hát menjél.

— Adjonisten!

— Neked is!

A legény elfüttyürészett.

Az ember szívta a füstöt s hallgatta a füttyűszót, amíg csak elenyészett.

Aztán a szivar is elfogyott. A végét ledobta s rátaposott. Aztán megigazitotta a kucsmat, vállára emelte a kötetet, s elindult a falu felé.

A gyümölcsösre már rá sem nézett s a fagyos porhó kétfelé omlott a húzódo ágak nyomán.